

ELEONOR KRISTOFFERSSON

Skatterättsligt företrädaransvar i förändring

JUR. DR. ELEONOR KRISTOFFERSSON är professor i rättsvetenskap med inriktning mot skatterätt vid Örebro universitet.
eleonor.kristoffersson@oru.se

Det skatterättsliga företrädaransvaret innebär att en företrädare för en juridisk person under vissa förutsättningar kan bli ansvarig för obetalda skatter och avgifter. Reglerna finns i 59 kap. 12-15 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244), SFL. De innebär kort sagt att en företrädare för en juridisk person som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet inte har betalat skatt eller avgift enligt SFL tillsammans med den juridiska personen blir betalningsskyldig för skatten eller avgiften.¹ Om det finns särskilda skäl får företrädaren helt eller delvis befrias från betalningsskyldigheten.² Skatteverket kan besluta om anstånd med betalningen av en skatt eller avgift på grund av ett företrädaransvar om det är till fördel för det allmänna.³ Ett anstånd anses vara till fördel för det allmänna om det, i förhållande till indrivning, främjar utsikterna för att skatten eller avgifterna ska betalas.⁴

Företrädaransvaret har från näringslivshåll kritiserats som alltför strängt och konkursdrivande.⁵ Företrädaransvaret kan nämligen, trots kravet på uppsåt eller grov oaktsamhet, uppfattas som nästintill strikt, om företrädaren inte har vidtagit avvecklingsåtgärder i form av ansökan om konkurs eller företagsrekonstruktion vid förfalloda-

¹ 59 kap. 13 § SFL.

² 59 kap. 15 § SFL.

³ 63 kap. 23 § SFL.

⁴ Prop. 2010/11:165 s. 566-567 och 1043-1044.

⁵ Se Svenskt näringsliv 2013 Persson Österman, Roger, Svernlöf Carl, Skatterättsligt företrädaransvar – en gräddfil utan legitimitet, särskilt slutsatserna s. 72-77. Se även Simon-Almendal, Teresa, Företrädaransvar, plötsligt händer det! – Eller proportionalitet och begreppsutfyllnad i HFD, Skattenytt 2017 s. 631-632.

gen för skatten eller avgiften. Vid en undersökning av senare praxis kan dock konstateras att det också görs en prövning av grov oaktsamhet i det konkreta fallet. I HFD 2016 ref. 60 har beaktats att företräddaren var advokat, att han väntat mellan två månader och ett år efter förfallodagen med att sätta bolagen i konkurs. I HFD 2017 ref. 12 beaktades att företräddaren i egenskap av att vara trafikansvarig hade särskilt ansvar för transportverksamheten och således borde ha granskat avtal och fakturor. Det står också genom rättspraxis klart att företrädaransvaret beloppsmässigt kan sättas ned i enlighet med proportionalitetsprincipen 2 kap. 5 § SFL.

Den 7 september 2017 beslutade regeringen att ge Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av företrädaransvaret.⁶ Uppdraget begränsades till att se över hel eller delvis befrielse från företrädaransvar och reglerna om anstånd som är till fördel för det allmänna. Närmare består Statskontorets uppdrag i att:

- Analysera om och på vilket sätt bestämmelserna om företrädaransvar kan ha någon inverkan på villkoren för att starta, driva och utveckla företag;
- Analysera om och på vilket sätt bestämmelserna kan ha någon inverkan på riskerna för att livskraftiga företag avvecklas i onödan;
- Analysera och redogöra för om det finns ett behov av att ändra bestämmelserna i syfte att stärka rättssäkerheten och öka förutsebarheten samt förbättra villkoren för att starta, driva och utveckla företag och minska riskerna för att livskraftiga företag avvecklas i onödan;
- Analysera och redogöra för om det finns behov av ytterligare insatser för att förbättra kännedomen bland företagare om företrädaransvarets innebörd och i så fall vem som bör svara för dessa insatser;
- Om det behövs föreslås författningsändringar.

⁶ Regeringsbeslut, Finansdepartementet 2017-09-07, Uppdrag avseende skatterättsligt företrädaransvar, http://www.statskontoret.se/globalassets/uppdrag/2017/uppdrag_foretradaransvar.pdf.

Regeringen motiverade sitt beslut till att ge Statskontoret detta uppdrag med att företrädaransvaret har stor betydelse för skatteintäkterna samtidigt som det av regeringen anses viktigt att skapa så goda villkor som möjligt för att starta, driva och utveckla företag och att begränsa riskerna för att livskraftiga företag avvecklas i onödan. Vad gäller företrädaransvarets betydelse för skatteintäkterna konstaterar regeringen att företrädaransvar i genomsnitt utdömts med en halv miljard kronor per år under åren 2009-2015. Regeringen konstaterar dock att detta inte innebär att samma belopp har betalats in till statskassan. Regeringen konstaterar vidare att till detta belopp, alltså en halv miljard minus okänt belopp som inte betalas in, kommer betalningar på grund av överenskommelser mellan Skatteverket och företrädare. Enligt regeringen har företrädaransvaret också en preventiv effekt, vilken dock inte kvantifieras.

Efter det att regeringen gav uppdraget till Statskontoret att utreda begränsade delar av företrädaransvaret har det inkommit 80 motioner om att utvidga uppdraget till hela företrädaransvaret. Skatteutskottet föreslog i betänkande 2017/18 SkU12 att någon utvidgning av uppdraget inte borde ske.⁷ Riksdagen beslutade den 28 mars 2018 att rikta en uppmaning till regeringen utöka Statskontorets uppdrag till att utreda hela företrädaransvaret och inte bara begränsade delar.⁸

Vad gäller den kritik som riktas mot företrädaransvarsinstitutet har jag tillsammans med Ylva Larsson genomfört en studie om hur motsvarande problem hanteras i andra länder.⁹ Det grundläggande problemet är att det inte finns några pengar i företaget att betala skatterna eller avgifterna med och företaget inte avvecklas i tid. Vi kom i vår studie fram till att problemet att företag som saknar betalningsförmåga drivs vidare på statens bekostnad inte är ett okänt eller obehandlat problem i utländsk rätt. Vi fann att den finska lös-

⁷ Skatteutskottets betänkande 2017/18:SkU12, Skatteförfarande, <https://data.riksdagen.se/fil/12EFD008-6CA8-48B6-8BB3-02A6B531DAE4> s. 35.

⁸ Riksdagsbeslut 2018-03-28, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/skatteforfarande_H501SkU12.

⁹ Kristoffersson, Eleonor, Larsson Ylva, Företrädaransvar i komparativ belysning, Svensk skattetidning 2017 nr. 10, s. 672-707.

ningen, dvs. att personligt ansvar inträder när andra borgenärer gynnas framför staten kombinerat med en uttryckligen lagstadgad avvecklingsskyldighet vid insolvens skulle kunna vara ett alternativ för Sverige, liksom den danska lösningen med en mer reell oaktsamhetsprövning. Vi var tveksamma till att helt ta bort företrädaransvaret, eftersom det skulle kunna leda till att alltför många företag drevs vidare trots betalningsoförmåga, vilket i sin tur skulle kunna leda till att det i fler konkurser konstateras brott i strid mot 11 kap. brottsbalken (1962:700). Ett företag som har så dålig likviditet att det inte klarar av att betala moms och arbetsgivaravgifter som förfaller och inte reder upp denna situation så att skatterna och avgifterna förblir obetalda befinner sig i en mycket svag ekonomisk situation.

För egen del delar jag riksdagens uppfattning att hela företrädaransvarsinstitutet bör utredas. Företrädaransvaret är strängt och innebär ett avsteg från principen att juridiska personer själva svarar för sina förpliktelser. Dessutom hänger hela företrädaransvarsinstitutet samman, varför det för att uppnå de mer övergripande syftena i Statskontorets redan befintliga uppdrag inte är tillräckligt att endast utreda befrielsegrunder och anstånd. Det framstår därför som lämpligt att se över företrädaransvaret i sin helhet och inte bara delar av det. Det finns mycket inspiration till alternativa hanteringar av motsvarande problem att finna i utländsk rätt.